

Materialy do poznania kózkowatych (Coleoptera: Cerambycidae) Borów Zielonogórskich

MARCIN WALCZAK¹, WOJCIECH T. SZCZEPAŃSKI², LECH KARPIŃSKI³

^{1,2,3}Katedra Zoologii, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Śląski,
ul. Bankowa 9, 40-007 Katowice
e-mail: ¹marcin.walczak@us.edu.pl; ²wszczepanski@us.edu.pl; ³lkarpinski@us.edu.pl

ABSTRACT. Contribution to the knowledge of longhorn beetles (Coleoptera: Cerambycidae) of the Bory Zielonogórskie.

The new data on longhorn beetles (Coleoptera: Cerambycidae) of the Bory Zielonogórskie are presented. The study was carried out in 1991–2004 in the area of south-west part of Zielona Góra. The total number of 48 species were recorded. Some rare long-horned beetles' species, e.g.: *Ergates faber*, *Arhopalus ferus*, *Acmaeops marginatus*, and *Tetrops starkii* were recorded during the study.

KEY WORDS: Coleoptera, Cerambycidae, Ziemia Lubuska, Wielkopolska-Kujawy Lowland, distribution.

WSTĘP

Kózkowate (Cerambycidae) to jedna z najliczniejszych na świecie rodzin chrząszczy (Coleoptera), w której opisano ponad 35 000 gatunków (ŠVÁCHA & LAWRENCE 2014), z czego w Polsce dotychczas stwierdzono 192 (GUTOWSKI *et al.* 2012).

W naszym kraju kózkowate to dość dobrze poznana grupa chrząszczy, jednakże wciąż można znaleźć miejsca, w których badania nad tą grupą nie były prowadzone. Do niedawna okolice Zielonej Góry, oprócz pojedynczych danych przedwojennych (BURAKOWSKI *et al.* 1990), nie posiadały szczegółowego opracowania. Dopiero praca NAJBARA (1998), w której autor przedstawił wyniki swoich 25 letnich badań na Ziemi Lubuskiej, wykazując aż 98 gatunków, znacznie poszerzyła wiedzę o tym regionie Polski. Celem niniejszej pracy jest uzupełnienie informacji o kózkowatych terenów położonych na południowy zachód od Zielonej Góry, skąd dotychczas nie podawano danych o rozmieszczeniu Cerambycidae.

OBSZAR BADAŃ

Badania nad występowaniem Cerambycidae prowadzono na terenach leżących na południowy zachód od Zielonej Góry, na obszarze gminy Świdnica. Objęto nimi tereny przyległe do następujących miejscowości: Buchałów, Drzonów, Letnica, Świdnica – administracyjnie należące do Nadleśnictwa Zielona Góra, oraz miejscowość Koźla – administracyjnie należąca do Nadleśnictwa Krzystkowie. Według podziału zoogeograficznego przyjętego za KFP (BURAKOWSKI *et al.* 1990), teren badań znajduje się w obrębie Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, a zebrane materiały pochodzą z dwu kwadratów siatki UTM: WT24 i WT25. Badania na tym terenie prowadzone były

w części dość obszernego kompleksu leśnego, znanego jako Bory Zielonogórskie. Graniczy on od północy, poprzez Odrę, z Puszczą Lubuską, a na południu z Borami Dolnośląskimi i zajmuje obszar ponad 235 000 ha (MACIANTOWICZ 2004).

Pod względem siedliskowych typów lasu, w obrębie Nadleśnictwa Zielona Góra (w tym również na terenie niniejszych badań), największy udział ma bór świeży, który zajmuje około 66% całej powierzchni lasów. Stosunkowo duży udział ma także bór mieszany świeży – około 22%, następnie zaś las mieszany świeży – 3,76%. Pozostałe siedliska stanowią mniej niż 2,5%. W składzie drzewostanów wyraźną przewagę ma sosna z udziałem około 89%, dalej kolejno: dąb, olcha, robinia akacjowa i brzoza (NADLEŚNICTWO ZIELONA GÓRA 2014).

MATERIAŁ I METODY

Badania prowadzono w latach 1991-2004, przy czym imagines odławiano od końca marca do pierwszej połowy września. Późną jesienią oraz wczesną wiosną szukano zasiedlonego materiału lęgowego, w celu wykorzystania go w dalszej hodowli laboratoryjnej. Dorosłe osobniki Cerambycidae odławiano przy użyciu standardowych metod, takich jak: „wypatrywanie imagines”, czerpakowanie oraz otrząsanie krzewów i gałęzi drzew przy użyciu parasola entomologicznego.

W celu zdobycia materiału hodowlanego przeglądano i analizowano drzewa i krzewy oraz ich fragmenty (gałęzie, konary, pniaki). Pobrany materiał ze stadiami przedimaginalnymi poddano hodowli laboratoryjnej.

Podział systematyczny i nazewnictwo Cerambycidae przyjęto za Katalogiem Palearktycznych Chrząszczy (LÖBL & SMETANA 2010), wraz z późniejszymi poprawkami. Na poniższej liście wykazanych gatunków przyjęto porządek systematyczny. Liczbę okazów z poszczególnych stanowisk i dat podawano tylko w przypadku, gdy w zbiorze znajduje się więcej niż jeden egzemplarz z tymi samymi danymi. O ile nie zaznaczono inaczej okazy były odławiane przez pierwszego z autorów, u którego również przechowywany jest materiał dowodowy.

WYNIKI

Podczas badań wykazano obecność 48 gatunków kózkowatych, co stanowi 23% krajowej fauny Cerambycidae.

WYKAZ GATUNKÓW

Prioninae LATREILLE, 1802

1. *Ergates faber* (LINNAEUS, 1760)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 11.08.1992, 2 exx.; 01.08.1993; 06.08.1995.
2. *Prionus coriarius* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 18.08.1991; 11.08.1992, 2 exx.; 14.08.1992, 2 exx.; 08.2001.

Spondylidinae AUDINET-SERVILLE, 1832

3. *Spondylis buprestoides* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 02.07.1991; 03.07.1991; 17.07.1991; 18.07.1991;
15.08.1994, 2 exx.; 22.08.1995, 2 exx.; 06.08.2001.
4. *Arhopalus rusticus* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 24.07.1991; 13.08.1991; 15.07.1992; 03.07.1993;
10.08.1995; 02.08.1996, 2 exx.; 11.09.1996; 23.07.1998, 12 exx.; 06.08.2002;
14.08.2002.
5. *Arhopalus ferus* (MULSANT, 1839)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 07.08.1995; 07.07.1996.
6. *Asemum striatum* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 04.06.1998, 2 exx.

Lepturinae LATREILLE, 1802

7. *Rhagium (Rhagium) inquisitor* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 29.10.1997, ex larva *Pinus sylvestris* L.; 03.06.1998;
25.05.2002.
8. *Rhagium (Megarhagium) mordax* (DE GEER, 1775)
Buchalów, gm. Świdnica [WT24], 25.05.2002, ex larva *Quercus petraea*
(MATTUSCHKA) LIEBL.
9. *Acmaeops marginatus* (FABRICIUS, 1781)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 04.06.1998, 2 exx.
10. *Dinoptera (Dinoptera) collaris* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 01.08.1998, na kwiatach Apiaceae; Letnica, gm.
Świdnica [WT24], 30.05.2003, na kwiatach *Cornus sanguinea* L.
11. *Cortodera humeralis* (SCHALLER, 1783)
Letnica, gm. Świdnica [WT24], 30.05.2003, na kwiatach *Cornus sanguinea* L.
12. *Grammoptera (Grammoptera) ruficornis* (FABRICIUS, 1781)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 18.04.2003, ex larva *Quercus petraea*
13. *Grammoptera (Grammoptera) ustulata* (SCHALLER, 1783)
Letnica, gm. Świdnica [WT24], 26-27.04.2001, 2 exx., ex larva *Quercus petraea*;
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 11.04.2002, ex larva *Quercus petraea*; 06.05.2003,
3 exx., ex larva *Quercus petraea*.
14. *Alosterna tabacicolor* (DE GEER, 1775)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 02.06.1998, na kwiatach Apiaceae.
15. *Pseudovadonia livida* (FABRICIUS, 1777)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 02.06.1998, na kwiatach *Achillea millefolium* L.
16. *Stictoleptura (Aredolpona) rubra* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 11.08.1992, na kwiatach Apiaceae; 14.08.1992, na
kwiatach Apiaceae; 26.07.1998, 2 exx., na kwiatach Apiaceae; 14.07.2001, na
kwiatach Apiaceae; Letnica, gm. Świdnica [WT24], 28.07.1998, na kwiatach
Apiaceae; Świdnica, gm. [WT24], 10.08.1994, na kwiatach Apiaceae.

17. *Anastrangalia sanguinolenta* (LINNAEUS, 1760)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 07.07.1996, na kwiatach Apiaceae; 14.07.2001, na kwiatach Apiaceae.
18. *Leptura quadrifasciata* LINNAEUS, 1758
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 08.2001, na kwiatach Apiaceae.
19. *Strangalia attenuata* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 08.08.1995; 10.07.1996; 29.07.1998; 14.07.2001.
20. *Stenurella bifasciata* (O.F. MÜLLER, 1776)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 07.07.1996; 07.07.2003.
21. *Stenurella melanura* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 07.08.1995, na kwiatach *Knautia* sp.; 05.07.1996, na kwiatach *Knautia* sp.; 07.07.1996, na kwiatach *Knautia* sp.; 03.07.1998, na kwiatach *Knautia* sp.
22. *Stenurella nigra* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 03.06.1998, 2 exx.

Cerambycinae LATREILLE, 1802

23. *Obrium brunneum* (FABRICIUS, 1792)
Letnica, gm. Świdnica [WT24], 26-27.04.2001, 2 exx., ex larva *Pinus sylvestris* L.
24. *Molorchus minor* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 25.04.2001, ex larva *Pinus sylvestris* L.
25. *Molorchus (Glaphyra) umbellatarus* (SCHREBER, 1759)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 02.06.2003, 2 exx., ex larva *Malus domestica* BORKH.
26. *Hylotrupes bajulus* (LINNAEUS, 1758)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 03.08.1991; 15.09.1996.
27. *Callidium (Callidium) violaceum* (FABRICIUS, 1775)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 13.06.1993, leg. A. Nowacki.
28. *Phymatodes (Poecilium) alni* (LINNAEUS, 1767)
Buchałów, gm. Świdnica [WT24], 28.05.2003; Kozła, gm. Świdnica [WT24], 03.06.1998.
29. *Phymatodes (Phymatodes) testaceus* (LINNAEUS, 1758)
Buchałów, gm. Świdnica [WT24], 13.07.2001; Kozła, gm. Świdnica [WT24], 27.05.2003.
30. *Xylotrechus (Xylotrechus) antilope* (SCHÖNHERR, 1817)
Buchałów, gm. Świdnica [WT24], 13.07.2001; 14.07.2001; 28.05.2003; Kozła, gm. Świdnica [WT24], 07.08.1995.
31. *Clytus arietis* (LINNAEUS, 1758)
Letnica, gm. Świdnica [WT24], 15.04.2002, ex larva *Tilia* sp.; Kozła, gm. Świdnica [WT24], 03.06.1998.
32. *Plagionotus arcuatus* (LINNAEUS, 1758)
Buchałów, gm. Świdnica [WT24], 26.05.2003.

33. *Pligionotus detritus* (LINNAEUS, 1758)
 Buchałów, gm. Świdnica [WT24], 13.07.2001, 4 exx.; 26.05.2003; Koźła, gm. Świdnica [WT24], 02.06.1993, leg. A. Nowacki.
34. *Anaglyptus (Anaglyptus) mysticus* (LINNAEUS, 1758)
 Koźła, gm. Świdnica [WT24], 01.06.1998, na kwiatach *Rosa canina* L.; 02.06.1998, na kwiatach *Rosa canina* L.

Lamiinae LATREILLE, 1825

35. *Monochamus (Monochamus) galloprovincialis* (A.G. OLIVIER, 1795)
 Buchałów, gm. Świdnica [WT24], 14.07.2001; Drzonów, gm. Świdnica [WT24], 05.2004, 2 exx., ex larva *Pinus sylvestris* L.; Koźła, gm. Świdnica [WT24], 25.09.1997; 26.09.1997; 11.08.2001, 2 exx.; 12.08.2001.
36. *Mesosa (Aplocnemina) nebulosa* (FABRICIUS, 1781)
 Koźła, gm. Świdnica [WT24], 07-08.09.2001, 2 exx., ex larva *Quercus petraea*; 07.05.2003, ex larva *Quercus petraea*; Letnica, gm. Świdnica [WT24], 01.09.2003, 2 exx., ex larva *Quercus petraea*; Świdnica, gm. [WT24], 21.04.2001, 2 exx., ex larva *Quercus petraea*.
37. *Pogonocherus decoratus* FAIRMAIRE, 1855
 Koźła, gm. Świdnica [WT24], 15-22.06.2001, 2 exx., ex larva *Pinus sylvestris* L.; Świdnica, gm. [WT24], 22.06.2001, 2 exx., ex larva *Pinus sylvestris* L.
38. *Pogonocherus fasciculatus* (DE GEER, 1775)
 Koźła, gm. Świdnica [WT24], 22-26.06.2001, 2 exx., ex larva *Pinus sylvestris* L.; 10.07.2003.
39. *Pogonocherus hispidus* (LINNAEUS, 1758)
 Letnica, gm. Świdnica [WT24], 09.06.2003 – 07.07.2003, 7 exx., ex larva *Sambucus nigra* L.
40. *Leiopus nebulosus* (LINNAEUS, 1758)
 Koźła, gm. Świdnica [WT24], 15.04.2002, ex larva *Quercus petraea*; Letnica, gm. Świdnica [WT24], 01-04.05.2001, 5 exx., ex larva *Acer platanoides* L.
41. *Acanthocinus aedilis* (LINNAEUS, 1758)
 Koźła, gm. Świdnica [WT24], 01.05.1996, 2 exx.; 02.05.1996.
42. *Acanthocinus griseus* (FABRICIUS, 1792)
 Koźła, gm. Świdnica [WT24], 02.06.1998.
43. *Exocentrus adpersus* MULSANT, 1846
 Koźła, gm. Świdnica [WT24], 25-26.04.2002, 5 exx., ex larva *Quercus petraea*; Letnica, gm. Świdnica [WT 24], 04.05.2001, 2 exx., ex larva *Quercus petraea*.
44. *Agapanthia (Epoptes) villosoviridescens* (DE GEER, 1775)
 Koźła, gm. Świdnica [WT24], 06.07.1996; 25.05.2002.
45. *Saperda carcharias* (LINNAEUS, 1758)
 Buchałów, gm. Świdnica [WT24], 27.07.1998, 2 exx.; 28.07.1998; 10.08.1998; 10.08.1998; Koźła, gm. Świdnica [WT24], 09.09.1996; 23.07.1998.

46. *Saperda perforata* (PALLAS, 1773)
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 02.06.1993, leg. A. Nowacki.
47. *Menesia bipunctata* (ZUBKOV, 1829)
Buchalów, gm. Świdnica [WT24], 26.05.2003.
48. *Tetrops starkii* CHEVROLAT, 1859
Kozła, gm. Świdnica [WT24], 18-21.04.2002, 5 exx., ex larva *Fraxinus excelsior* L.

Pod względem zasięgu zoogeograficznego dominowały tu elementy palearktyczne (35,4%), nieco mniejszy udział miały elementy eurokaukaskie (18,8%). Procentowy udział pozostałych elementów przedstawia się następująco: holarktyczne (10,4%), europejskie (8,3%), subponto-mediterraneńskie (8,3%), eurosyberyjskie (6,3%), submediterraneńskie (4,2%), kosmopolityczne (4,2%), południowoeuropejskie (2,1%) i borealno-górskie (2,1%).

Wśród odnotowanych gatunków, prócz tych pospolitszych, znajduje się również kilka rzadziej obserwowanych, zarówno w tej części kraju jak i w całej Polsce. Na wyróżnienie zasługują tutaj gatunki takie jak: *Ergates faber*, *Arhopalus ferus*, *Acmaeops marginatus*, *Acanthocinus griseus*, *Menesia bipunctata* czy *Tetrops starkii*.

Tylko jeden gatunek – *A. griseus* nie był podawany przez NAJBARA (1998) z Ziemi Lubuskiej, tym samym należy go uznać za nowy dla tego regionu. Natomiast w obrębie Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej jest to jego trzecie stanowisko, gdzie prócz jednego stanowiska historycznego (BURAKOWSKI *et al.* 1990), podawany był również ostatnio przez HOFMAŃSKIEGO i KARGA (2011).

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1990. Chrzęszcze – Coleoptera: Cerambycidae i Bruchidae. *Katalog Fauny Polski*, 23(15): 1–312.
- GUTOWSKI J.M., PIOTROWSKI W., ROZWAŁKA R. 2012. Kózkowate (Coleoptera: Cerambycidae) Poleskiego Parku Narodowego. *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody* 31(3): 31–50.
- HOFMAŃSKI D., KARG J. 2011. Różnorodność fauny kózkowatych (Coleoptera, Cerambycidae) w Parku Krajobrazowym im. Gen. D. Chłapowskiego. *Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski* 17(19): 20–26.
- LÖBL I., SMETANA A. (Eds.) 2010. Catalogue of Palaearctic Coleoptera, Vol. 6. Chrysomeloidea. Stenstrup, Apollo Books, 924 pp.
- NADLEŚNICTWO ZIELONA GÓRA. 2014. Zasoby leśne. Last modification 11 July 2014, accessed 28 August 2014. <http://www.zielonagora.zielonagora.lasy.gov.pl/zasoby-lesne/>.
- MACIANTOWICZ M. 2004. Mapa Turystyczno-Przyrodnicza Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze. ZK Sygnatura, Zielona Góra.
- NAJBAR B. 1998. Kózkowate (Coleoptera: Cerambycidae) Ziemi Lubuskiej. *Przegląd Przyrodniczy* 9(4): 49–75.
- ŠVÁCHA P., LAWRENCE J.F. 2014. Cerambycidae LATREILLE, 1802. In: LESCHEN R. A. B. & BEUTEL R. G. (Eds). Handbook of Zoology, Arthropoda: Insecta; Coleoptera, Beetles, Volume 3: Morphology and systematics (Phytophaga). Walter de Gruyter, Berlin-Boston: 77–177 pp.

Accepted: 17 February 2015; published: 8 April 2015

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl>